Írta: Dr. Bálint György
2018. március 01. csütörtök, 15:45

Életemnek egy olyan epizódjáról szeretnék most számot adni, amiről még soha, senkinek nem beszéltem. Egykori sógoromról mesélek, akit Héber Endrének hívtak, s aki 27-28 éves korában feleségül vette az én nővéremet. A faluban és mindenütt a környéken Hébérnek hívták. Ennek a szónak ugyanis volt valami értelme számukra, akkoriban a lopótököt még hébérnek nevezték.

Heves megyében azt hiszem mindenütt jól ismerték őt. Bandi földbirtokos családból származott, rokonságban állt a Hatvany bárókkal is. A két család birtoka nem is volt messze egymástól. Bandi édesapjának az uradalma Rózsaszentmártonban volt, ami Hatvantól és Pásztótól is huszonöt kilométernyi távolságba van, a kettő között félúton.

Rózsaszentmárton egyébként egyike a legősibb magyar falvaknak. Még a 12-13. századból is vannak írásos emlékek a létezéséről. Eredetileg Mártonfalvának hívták Szent Márton után, később kapta a Rózsaszentmárton nevet.

De most Bandiról szeretnék mesélni, aki nagyon korán elveszítette a szüleit. Húsz-huszonkét éves korában már sem az apja, sem az édesanyja nem élt. Ő lett a gazdaság tulajdonosa és vezetője is.

Négy-ötszáz holdnyi gazdaság volt, főként szántóföld, növénytermesztéssel foglalkoztak, cukorrépát is termeltek a hatvani meg a selypi cukorgyár számára.

De Bandi sohasem volt elkötelezett gazdaember, nem foglalkozott a mezőgazdasággal, inkább csak az állattenyésztéssel, és annak is főként a lótenyésztési ágával. Imádta a lovakat, nagyon jól lovagolt, ápolta, gondozta, törzskönyvezte a lovait.

Életének a középpontjában azonban a cigányság állt. Rózsaszentmártonban és Pásztón azidőtájt is nagyon sok cigány élt. Éppen a múltkoriban olvastam egy adatot arról, hogy Pásztó lakosságának az 1930-as népszámlálás szerint a 10-12%-a cigány és 15%-a zsidó volt. Szóval a két nép ott valahogy összetalálkozott.

Bandi nagy (világi) életet élt, nagyon szeretett szórakozni, sportolni. Autót nem vezetett, nem is volt soha autója, ő csak a lovakat szerette. Számára a fő közlekedési eszköz a ló volt.

Most három történetet szeretnék felidézni vele kapcsolatban, amelyeknek én is a részese voltam.

Elég hosszú ideje ismerték már egymást a nővéremmel, együtt báloztak, kirándultak, síeltek. Eleinte nem volt komoly a kapcsolatuk, de idővel szorosabbá vált, és Bandi eljegyezte a nővéremet.

Az első alkalom, amikor tapasztalatot szereztem Bandi életmódjáról, akkor történt, amikor az eljegyzés hajnalán egy lovas futárral elküldte az eljegyzési gyűrűt a nővéremnek.

Emlékszem rá, hogy a lovas a tarisznyájából elővett egy dobozt és átadta apámnak, aki

kinyitotta. Tele volt virággal, a közepén egy kis doboz rejtőzött, benne egy briliáns gyűrűvel. Erre a briliánsra jól emlékszem, rendkívül értékes darab volt, szerintem egy emeletes házat lehetett volna venni az árából. Később aztán a háborúban nyomtalanul elveszett...

A nővérem az én emlékezetem szerint hordta is ezt a gyűrűt, egészen addig, amíg utoljára találkoztunk.

A másik eset a mi majorunkban történt. A telet családunkkal együtt - éppen a két nővérem miatt -, többnyire Gyöngyösön töltöttük. Apámnak ott is volt egy háza. Az épület most is megvan, és jelenleg az Észak –Magyarországi Villamos Művek székhelye. Amikor Gyöngyösre megyek, mindig megállok egy pillanatra a ház előtt, de be sohasem megyek...

Nagy ház volt, a szüleim egy többszobás lakrészben éltek, de volt még két lakás azon kívül is. Itt lakott az idősebb nővérem és egy ideig Bandiék is. Tehát egy házban élt az egész család.

Amit most el akarok mesélni, az a Gyöngyöshalmaj határában lévő majorunkban történt. Egy nyári napon, vasárnap volt, amikor egészen váratlanul berobogott a majorba egy kettős fogat. Bandi és a kocsisa érkezett két amerikai ügetőlóval.

Apámmal együtt fogadtuk őket, s láttuk, hogy a lovak tajtékosra vannak hajtva. Apám szokatlanul nagy dühbe gurult. Ő is szerette a lovakat, de nagyon becsülte is őket. Jól ismerte a teljesítőképességüket és tudta azt is, hogy amikor tajtékosra hajtanak egy lovat, annak következményei is lehetnek.

Nagyon szigorúan csak annyit mondott, hogy én olyan embert nem fogadok be a házamba, aki ennyire túlhajtja a lovait. Bandi nem tehetett mást, megfordult és elhajtott. Apám később mégiscsak megenyhült, nem könnyen ugyan, de befogadta a családba.

Bandi nagyon ismert ember volt. Szegény édesanyám mesélte, hogy abban az időben gyakran jártak Pestre a két lánnyal bevásárolni, szórakozni, az operába és koncertekre. Csak nyolcvan kilométernyi volt a távolság, s apámnak akkor már volt egy Chrysler autója.

Mindig a Pannónia hotelben foglaltak helyet, ez akkoriban a vidéki földbirtokosok kedvelt szállodája volt. (Most az egyetemnek a tulajdona és diákszálló lett belőle.) Én is velük voltam, de kisgyerekként – ha olyan programjuk volt esténként -, nem mehettem velük. Ilyenkor az egyik portás felügyeletére bíztak.

Imre bácsinak hívták, a családnevét már nem tudom. Egy szép fehér bajuszú bácsi volt. A szüleim arra kérték őt, hogy amíg esténként elmennek szórakozni, nézzen rám időnként; hogy vagyok, lefeküdtem-e már. Imre bácsival jó barátságban voltunk. Ez a szálloda 1941-ig még működött, s ha olyan gondom volt, hogy kellene egy szoba, akkor telefonáltam Imre bácsinak, s ő megoldotta.

Bandi történetére visszatérve: Abban az időben a Carlton volt a főváros legelőkelőbb szállodája a Duna-parton. Minden délben és minden este ott muzsikált Magyari Imre és zenekara. Anyám mesélte, hogy amikor a nővéreimmel, a családdal együtt bementek az étterembe, akkor a Magyari Imre rögtön a Bandi nótáját kezdte el játszani.

Még mindig emlékszem arra, hogy szólt ez a nóta:

Amikor még legény voltam,

a kapuba kiállottam,

egyet-kettőt kurjantottam,

mindjárt tudták, hogy én voltam.

De mióta házas vagyok,

a kapuba kiállhatok,

akárhányat kurjanthatok,

mégsem tudják, hogy ki vagyok.

Hát ezzel a nótával fogadták mindig a Bandit...

Azt kell még elmondanom, hogy az én sógoromat mindenki úgy ismerte, mint a cigányok jótevőjét. Minden faluban meglátogatta a cigánytelepet, s mindig vitt egy kocsira való élelmet, vagy ruhaneműt, amire éppen szükségük volt.

Természetesen a cigányok is megkeresték a problémáikkal, ilyenkor pénzzel, vagy egyéb módon próbált segíteni rajtuk. Én nem tudom, hogy mit jelent az a kifejezés, hogy Baro Raj*, de úgy szólították, ismerték őt mindenhol a vidéken.

Ahogy mondtam, Bandiék összeházasodtak, született egy lánygyermekük is. Tisztességesen éltek, a nővéremnek időnként ugyan volt egy kis gondja a férje miatt, de valamennyire mérsékelni tudta az ő nagy természetét.

Abban az időben, ahogy emlékszem, a birtoka már nem volt meg, állatkereskedéssel foglalkozott, főleg lovakkal. Lovakat adott-vett, de az ügetőpályán is gyakran megfordult. Akkoriban még sok dzsentri járt oda, ő pedig ezekben a körökben nagyon otthonosan mozgott. Azt hiszem nagyon ügyesen kereskedett az állatokkal, s ez akkoriban megbecsült foglalkozás volt. Úgy-ahogy megéltek belőle.

Azt el is felejtettem mondani, hogy Bandit még a házassága előtt behívták katonának. Letöltötte a két éves szolgálatát, és hadapród-őrmesterként szerelt le. Szívesen emlékezett vissza a katonaidőkre, mert a lovas osztagnál szolgált, és lovas tudományát, szakértelmét nagyra értékelték. Úgyhogy katonaként is jó dolga volt.

De közeledett az újabb háborús időszak, és valamikor talán 39-ben, vagy 40-ben, a második zsidótörvény után Bandit behívták munkaszolgálatra. Többé nem is tért haza.

Hosszú időt töltött különböző helyeken, ahol ezek a munkaszolgálatos századok dolgoztak; Felvidéken, Erdélyben és Délvidéken is. Később az én századom is ezeken a területeken szolgált, az un. tankcsapdáknak ásása volt a feladatunk. Ez egy kb. 15 méter széles árok volt, ferde falakkal, amit két és fél méter mélyre kellett leásni. Valamelyik katonai szakértőnek az volt a véleménye, hogy a csapdák majd megakadályozzák a tankok behatolását.

Ez azonban nagyon naiv elképzelésnek bizonyult a háború idején, mert a szovjet hadsereg rövid idő alatt rájött arra, ha egy tankot, ami elsüllyed az árokban feláldoznak, azon keresztül egy egész hadsereg át tud jutni.

Ezeknek a tankcsapdáknak tulajdonképpen csak annyi értelme volt, mint napjainkban a kerítésnek...

Ahogy említettem, én is pont ilyen tankcsapdákat ástam később, de ez már egy másik elbeszélés témája.

Bandit tulajdonképpen már akkor elveszítettem, amikor otthon a családban utoljára találkoztunk. Azt, hogy pontosan merre szolgált az ő százada nem tudom, de kétségtelen, hogy végül a mauthauseni koncentrációs táborban kötött ki.

Később a fölszabadulás után tudtam meg, hogy ő is ott volt, ahová én is kerültem a háború végén. Nem találkoztunk, nem tudtam róla, hogy ő is ott van. Később hallottam egy bajtársától,

hogy éhenhalt.

Tulajdonképpen ezt szerettem volna elmondani nektek Bandival kapcsolatban.

Sok ilyen emberi sorssal találkozhattunk a második világháború idején... Ennek a történetnek a tanulsága talán csak annyi lehet, hogy egy gazdag ember is elveszítheti mindenét, és a sors fordulatai úgy is hozhatják, hogy az, aki számolatlanul szórta a pénzt, végül éhen és nincstelenül pusztul el.

*(Nagy úr –szerk.)